

EURÓPAI AUTONÓMIÁK – BASZKFÖLD (EUSKADI)

*Ortutay Katalin*¹

„Az államok a történelem vak produktumai;
a történelem pedig a hatalom és a véletlen együttese.
Ezért az államok nem azonosak a népcsoportokkal.”
(Héraud 1991, 1)

ABSZTRAKT

A spanyolországi Baszkföld Autonóm Közösség (Euskadi) az egyik olyan európai autonómia modell, amely sok tanulsággal szolgálhat olyan régiók számára, akik hasonló léptékű terveket szőnek.

Jelen tanulmány a baszkföldi autonómia kérdését két megközelítésben mutatja be: az identitás felől, amely meghatározza az autonómiában élő egyéneket, legyen az etnikai, nyelvi, vagy bármely más jellegű identitás; illetve a gazdasági és pénzügyi önállóság felől, amely meglepő tényekkel támasztja alá Baszkföld esetében az autonómia státuszának mindenki számára előnyös voltát, sőt, mások számára is példaként szolgáló megvalósítását.

Kulcsszavak: *autonómia, identitástudat, gazdasági fellendülés, adózás, termelékenység*

AUTONOMIES IN EUROPE – BASQUE COUNTRY (EUSKADI)

ABSTRACT

The Autonomous Community of the Basque Country in Spain (Euskadi) is one of the European autonomy models that can teach quiet a few lessons for regions with aspi-

¹ Ortutay Katalin, nyelvész, habilitált egyetemi docens, a Pannon Egyetem oktatója (ortutay@gmail.com)

rations on a similar scale. This study presents the Basque autonomy in two contexts: 1. the identity that defines individuals living in autonomy, be it ethnic, linguistic, or any other type of identity; 2. economic and financial autonomy, which provides surprising evidence proving that the Basque autonomy is a beneficial institution for all, that can serve as an example for others.

Keywords: *autonomy, identity, economic recovery, taxation, productivity*

BEVEZETÉS

Az autonómia fogalom definiálása kapcsán a témával foglalkozó kutatók komoly nehézségekbe ütköznek. Bár etimológiai szempontból az autonómia terminus két görög szóból származik: az *auto* (jelentése 'ön') és a *nomos* (jelentése 'törvény, szabály') szavakból, tehát eredeti jelentése arra a jogra vonatkozott, amelynél fogva valaki megalkothatja a saját törvényeit. Nyelvészként nem is bonyolult tehát meghatározni a szó jelentését, azonban más a helyzet a fogalom különböző értelmezésével, szűkebb és tágabb jelentésével. Az sem mindegy, melyik tudományterület felől közelítjük meg az autonómia kérdését. Napjainkban a fogalmat három tudományterület keretein belül használják: a filozófiában, a természettudományokban és a jogban, elsősorban a nemzetközi jog terén. Jelen tanulmány célja nem is a definiálás, Miklósné Zakar Andrea meghatározása viszont jól összefoglalja a fogalom különböző értelmezését:

„Autonómiának tekinthető egy adott közösségnek valamilyen érdekképviselési vagy akár bizonyos igazgatási jogosítványokkal bíró intézményrendszerrel való felruházása, mely jogosítványok kötődhetnek a közösség által lakott terület egészéhez, esetleg egy részéhez, de átfogja a közösséghez tartozó vagy oda tartozni akaró (identitást felvállaló) összes individuumot.” (Miklósné Zakar 2010, 76)

Az autonómia léte vagy nemléte szempontjából megállapítható, hogy jóval több olyan kisebbségi helyzet létezik ma a világban, ahol a kisebbségi területi autonómia létrehozásának fennállhatnának az objektív és szubjektív feltételei, mint amennyi autonómia működik az egyes államokban. Európában az egyes népcsoportok aktuális helyzete a saját státusz nem-lététől a többség és a kisebbségek közötti kvázi-egyen-jogúság státuszáig terjed.

Az ezzel kapcsolatos szóhasználat kérdése is érdekes. A legtöbb nyelvben – az európai nyelvekben feltétlenül – elterjedt és régóta használatos az autonómia kifejezés, de ezzel párhuzamosan más terminusok is kialakultak, amelyek nagyjából ugyanerre a jelenségre utalnak. Ilyen terminus például az „önigazgatás” (*self-administration/aut-administration*), az „önszabályozás” (*self-rule vagy home-rule*), vagy még az „önirányítás” is (*self-management/autogestion*), de az „önrendelkezés” (*self-determination, autodétermination*) is gyakran előfordul a szakirodalomban (Tóth 2014, 13-14).

Ezzel szemben az újlatin nyelvekben az autonómia kifejezés a domináns. Kivételt képez a francia, hiszen a francia jog még az önkormányzat kifejezést is igyekszik

kerülni olyan esetekben, amikor valamilyen kisebbségi színezete lehet a regionális önkormányzatnak. De ez nem meglepő, hiszen a franciák a kisebbség (*minorité*) kifejezést sem hajlandók hivatalosan használni, nincsenek sem kisebbségeik, sem kisebbségi nyelveik, helyette a regionális terminust alkalmazzák (Ortutay 2011, 49). Önálló közigazgatási egység megnevezésekor általában a „területi közösség” (*collectivité territoriale*) terminussal élnek a francia jogszabályok.

Jelen tanulmány egy olyan autonóm közösséget mutat be, amely akár például is szolgálhat Európa többi státusz nélküli kisebbsége számára: a Baszkföldet. A téma terjedelménél fogva csupán két olyan jellemzőre fókuszálva, mint az identitás kérdése, amely az autonómiát alkotó közösség sajátja és a gazdasági tényezők, nevezetesen arra, milyen pénzügyi, gazdasági vonzata lehet egy autonóm közösségnek, megéri-e autonómnak lenni?

A NEMZETI IDENTITÁSTUDAT

A nemzeti identitás fogalmát már sokan és sokféleképpen próbálták meghatározni, az identitás egyes elemeinek, meghatározó jellemzőinek kiemelésével és hangsúlyozásával. Az egyén a nemzethez, mint a legfelsőbb közösséghez kötődik, ez a kapcsolat interaktív, akár csak a másféle közösséghez kötődő viszonya, hiszen egy ember sokféle identitással rendelkezik a társadalomban és az identitások között hierarchikus kapcsolat is van. Az elsődleges nyelvi-kulturális és politikai önmeghatározás tekinthető a nemzeti identitásnak. A nemzethez tartozás méltóságot és biztonságot jelent az egyén számára, a másokkal való egyenlőséget és egyben azt az erőt, hogy nincs egyedül. Ez az érzés pedig ma, az individualizmus évszázadában nagy jelentőséggel bír mindenki számára. A kiváló pszichológus, Hódi Sándor, aki a vajdasági magyar identitástudat kérdésének is szakértője, így ír erről:

„Minden embernek annyiféle identitása van, ahány társadalmi csoporthoz tartozik, ahány strukturális szint és vonatkozási keret révén azonosul másokkal.” (Hódi 1992,10)

Mindez első látásra természetesnek tűnik, ha az ember egy nagy nemzet, egy nagy közösség tagja és nemzeti identitása szinte magától értetődő. De mi a helyzet azokkal, akik egy többség által uralt és irányított társadalomban, kisebbségben élnek, a többségtől teljesen különböző nyelvet beszélnek, és egészen más kultúrát vallanak magukénak? Ráadásul ez a többség évszázadokon keresztül arra törekedett, hogy végleg asszimilálja, beolvassa ezt a maroknyi népet, hogy ne okozzon másságuk, különbözőségük több problémát a számára. Ez az asszimilációs ideológia a mai napig meghatározza többek között például a francia közgondolkodást és a francia nemzet-tudatot is. Pedig a baszkok, éljenek bár Franciaországban vagy Spanyolországban, nehezen asszimilálható és saját, baszk identitásukat még ma is erőteljesen megőrizni kívánó népcsoportnak számítanak.

Ma már közhelynek tűnhet az, amit sok pszichológus egyöntetűen állít, hogy a nyelvek és a kultúrák azoknak a népcsoportoknak felelnek meg, ahol ezek kialakultak. Ezek megváltoztatása azt jelenti, hogy ezek a népcsoportok súlyos károkat

szenvednek, hiszen megbántják és megsértik őket a lelkük mélyén. A nyelv és a nép jelleme között valójában szoros kölcsönhatás áll fenn, amelyet ma a tudósok egyértelműen hangsúlyoznak. Már az évszázad elején Alfred Fouillée pszichológus a nyelvet egy olyan formának tekintette, amely magába foglalja mind az aktív, mind a passzív nemzeti szellemet; egy nemzet nyelve jellegét tekintve ugyanaz, mint az egyén jellemét kifejező arcvonások. Jean Stoetzel pszichológus pedig azt hangsúlyozza, hogy el kell gondolkodni egy nép nyelvi struktúrája és jellege közötti szoros kapcsolaton. Szerinte ez a kapcsolat olyan erős, hogy a különböző nyelvek az őket beszélő embereket abban az irányban befolyásolják, hogy meglehetősen különböző módon gondolkodjanak. Így tehát a nyelv és a kultúra, amelyek minden nyelvváltozathoz hozzátartoznak, nemcsak olyan értékeket képeznek, amelyeket az egész emberiség számára meg kell őrizni, hanem döntő jelzőeszközét alkotják annak a kollektív tudatnak, amelyet ma nemzeti identitásnak nevezünk (Héraud 1991, 4-5).

A BASZKFÖLD ÉS LAKÓI

Spanyolországban az 1978-ban elfogadott alkotmány hozta létre az ún. autonóm közösségeket, amelyek egyúttal jelentős jogköröket kaptak. Az ország területi szempontból tizenhét autonóm közösségből és két autonóm városból áll. Az alaptörvényben foglaltak szerint az alkotmány elismeri és garantálja a régiók és a nemzetiségek önkormányzáshoz való jogát. Tehát az autonóm közösségek létjogosultságának alapját nem kisebbségek, hanem vagy a régiók (illetve azok lakosai), vagy pedig a különféle nemzetiségek jelentik. A spanyol alkotmány egyébként nem kisebbségeknek, hanem a spanyol nemzet integráns részének tekinti a nemzetiségeket. Maguk az érintettek (tehát a baszkok, katalánok stb.) sem kisebbségnek tartják magukat, hanem nemzetiségnek, esetleg nemzetként tekintenek saját magukra. Az autonóm közösségek saját autonómia-statútummal rendelkeznek, amely egyúttal az adott közösség legmagasabb szintű jogforrása is, azokat a jogforrások hierarchiájában kizárólag a spanyol alkotmány előzi meg. A statútumban jelölik meg továbbá azt is, hogy az autonóm közösség alapját egy adott nemzetiség képezi-e, avagy sem.

A Baszkföld hét történelmi tartományból áll, ebből három található Franciaországban, négy pedig Spanyolországban. Három millió lakosa van, Navarrát is beleszámítva, ami nem tartozik *Euskadi*hoz, ebből a kisebbik hányad, mintegy 300 ezer fő él Franciaországban.

A baszk nyelv, vagy *euskara*, ahogyan a baszkok nevezik, izolált nyelv, hiszen önálló nyelvi szigetet képez Európa nyugati csücskében, mivel a baszk nem tartozik az indoeurópai nyelvek közé, ugyanakkor Európa legrégebbi nyelve. Bizonyos hipotézisek szerint kaukázusi eredetű nyelv, de ez még ma sem bizonyított tény. A baszk nyelvnek három változatát beszéljük, ugyanakkor a dialektusok és a standardizált egységesített változat, az *euskara batua*, amelyet a Baszk Nyelvi Akadémia 1960-ban fogadott el, együtt léteznek mind a mai napig (Walter 1994, 271).

1. ábra: Euskadi – Baszkföld

Forrás: <https://csurtus.blogrepublik.eu/2011/03/10/baszkfold-szimbolumok/>

A baszk nép tehát nem indoeurópai nép, viszont minden bizonnyal évezredek óta ugyanazon a helyen élnek, tehát Európa legősibb, egyhelyben élő nemzetét alkotják. Különlegességüket biológiai adatok is alátámasztják:

„Boyd a spanyolországi baszkok, Vallois pedig a baszk származású franciák között talált feltűnően sok O vércsoportú egyént. Ilyen nagy százalékos arányban csak a kelta eredetű írek, skótok és walesiek, továbbá az izlandiak és a szardíniai bennszülöttek között lép fel a O vércsoport. Viszont ezektől a népektől is különböznek a baszkok a B vércsoport feltűnő ritkasága miatt. Az újabban felfedezett ún. rhesus-faktor (Rh-faktor) tekintetében is élesen különböznek a baszkok minden más emberfajtatól. A nyugat-európai népeknél, jóllehet az egyes vércsoportok százalékos aránya meglehetősen tág határok között ingadozik, az Rh-faktorra nézve negatív személyek 16%-át teszik ki az egész népességnek.” (Stohl 1949)

A baszkoknál ez az arány 30-50%.

NYELV ÉS IDENTITÁS ÖSSZEFÜGGÉSEI

A baszk nép tagjai magukat *euskaldun*-nak nevezik, azaz az *euskara* (baszk nyelv) és a *dun* birtokos rag összeolvadásával a szó jelentése: a baszk olyan ember, aki birto-kolja a baszk nyelvet. Önazonosságuk, identitásuk tehát szoros összefüggésben áll a nyelvvel, hiszen általa definiálják önmagukat, az identitásuk első, lényeges és elvá-laszthatatlan része. A baszk nyelv eredetileg az egyszerű, vidéki élet, a hegyi pász-torok nyelve volt, szókincse az agráriummal, földműveléssel, állattenyésztéssel, a paraszti élet mindennapjaival kapcsolatos kifejezések gazdag tárháza. Írott formája viszonylag későn, 1545-ben jelent meg először. Természetesen az évszázadok so-rán szókészlete kelta, latin, oksztán, majd később francia és spanyol kifejezésekkel

gazdagodott. Mivel nem volt hivatalos írott nyelv, szóbelisége dominált, ami számos nyelvváltozat, dialektus kialakulását eredményezte.

A franciaországi baszk nyelv megőrzésében, miután a családi nyelvhasználat a francia presztízisének növekedésével visszaszorult, az oktatás vette át a fő szerepet. Már a 17. században léteztek világi iskolák számos településen, ezek voltak az *ororen eskolak* (mindenki iskolái). Egészen az 1789-es forradalomig tanították itt írni-olvasni a gyerekeket az anyanyelvükön. A katekizmust viszont még a 20. század elejéig is baszk nyelven tanították, mivel ez a nyelv volt a katolikus vallás nyelve a vidéken. Ezzel egyébként jelentősen hozzájárultak a nyelv fennmaradásához a forradalom kisebbségi nyelvek ellen folytatott háborúját követően.

A legelső oktatási modell az immerziós modell volt, amely a SEASKA egyesület vívmánya, és amelynek keretében először csak baszk nyelven folyik az oktatás és csak később, fokozatosan lép be a francia nyelv a rendszerbe. Gyakorlatilag kiegyensúlyozott kétnyelvűség jellemzi az itt tanuló gyerekek nyelvi képességeit. Az első ilyen típusú iskola egy maroknyi szülő kezdeményezésére jött létre 1964-ben, Arcangues-ban, és összesen öt tanulóval. Az egyesület célja a kiegyensúlyozott kétnyelvűség elérése volt, módszere pedig az immerziós (belemerítési) módszer. Később, 1983-tól, amikor már a közoktatásban is lehetővé vált a kétnyelvű baszk-francia oktatási modell, a Savary minisztersége alatt a kisebbségi nyelveket és kultúrákat képviselő egyesületekkel kötött megállapodásoknak köszönhetően, a közoktatási intézményekben is megnyílt a lehetőség a baszk nyelv tanulására.

1. táblázat: Az immerziós modell az ikastolában

Óvoda és 1. osztály	2. osztály	3. osztály	4. osztály	5. osztály
kizárólag baszk nyelvű	heti 3 óra francia	heti 5 óra francia	heti 8 óra francia	heti 8 óra francia

Forrás: 5ème enquête sociolinguistique, (2011).

Bármely oktatási modellt nézzük is, a baszk nyelv iskolai keretek között történő oktatása pozitív következményekkel jár a fiatal beszélők egyéni kétnyelvű kompetenciájának szempontjából. A 2011-es szociolingvisztikai felmérés adatai szerint a kiegyensúlyozott kétnyelvűek aránya domináns a népesség különböző korcsoportjában.

2. táblázat: Nyelvi kompetencia a különböző korcsoportokban

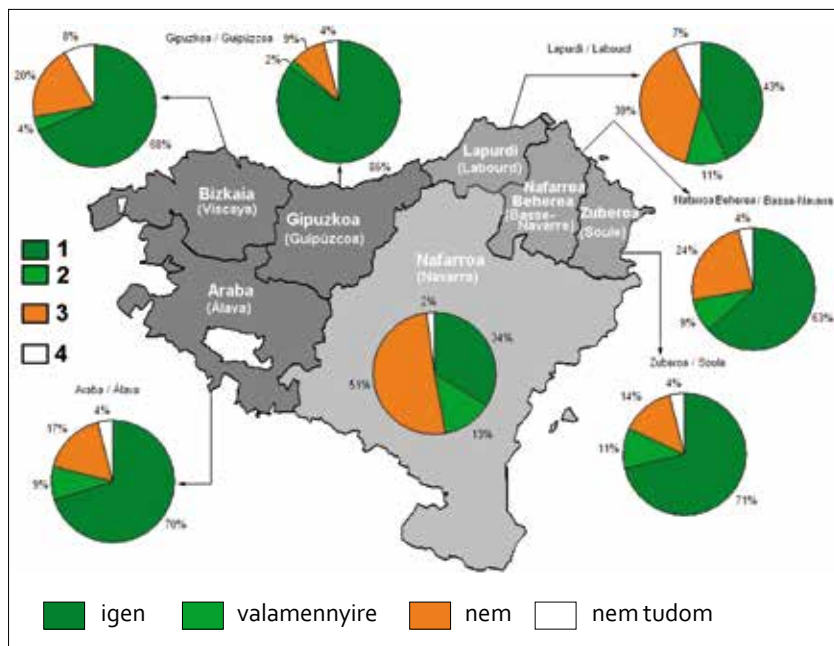
Korcsoport	Francia Baszkföld	65 év +	50-64 év	35-49 év	25-34 év	16-24 év
baszk domináns kétnyelvű	23 %	32 %	23 %	15 %	17 %	12 %
kiegyensúlyozott kétnyelvű	43 %	42 %	42 %	47 %	43 %	38 %
francia domináns kétnyelvű	34 %	26 %	35 %	38 %	40 %	50 %

Forrás: 5ème enquête sociolinguistique, (2011).

Az oktatási modellek és a nyelvtanulók, akár a felnőtt korú nyelvtanulók számának növekedése megváltoztatta a baszk nyelvről alkotott mai képet is. A baszk olyan nyelvvé vált a köztudatban, amelyen különböző tantárgyakat is lehet tanítani, van helyesírása, nyelvtana, fejleszthető szókinccse. Ezáltal eltűnhetett az az ősrégi előítélet, hogy ez a nyelv csak egy dialektus (!), amely alacsonyabb rendű a franciánál és alkalmatlan a magasabb szintű, akár egyetemi szintű ismeretek kifejezésére. Ne felejtjük, hogy az ikastola minden tantárgyat baszk nyelven oktat! Az oktatáson keresztül a kultúra és a baszk hagyományok, valamint a kulturális örökség is egy revalorizációs folyamaton ment keresztül. Ugyanakkor hangsúlyoznunk kell az északi, franciaországi régió és a spanyolországi terület közötti különbségeket, hiszen északon még mindig inkább a család, a vallás és kevésbé a munka nyelve, míg délen a regionális hivatalos nyelv státuszával rendelkezik, amelyet a spanyol alkotmány rögzít.

A rendszeres szociolingvisztikai felmérések során mindig felteszik az identitásra vonatkozó direkt kérdést: Ön baszknak tartja-e magát? A kérdésre adott válaszok megoszlása a hét régióban 1991-ben így alakult:

2. ábra: A baszk identitást vallók aránya

Forrás: INSEE, Baszk Statisztikai Hivatal (EUSTAT) és Navarra Kormányára.
A statisztikai adatok a Baszkföld teljes populációjára vonatkoznak

A baszk nyelv helyzetével ma már több kutatás, kutatócsoport is foglalkozik, a továbbiakban egy doktori disszertáció előzetesen publikált eredményeit ismertetjük röviden, amely az egészen fiatal, iskoláskorú gyermekek identitástudatát vizsgálta.

Å BASZK IDENTITÁS FEJLŐDÉSE ISKOLÁS GYERMEKEKNÉL – EGY EMPIRIKUS VIZSGÁLAT TANULSÁGAI

Elorri Garat Bidart, a Bordeaux-i Egyetem Pszichológiai Laboratóriumában folytatta kutatásait az identitás fejlődéséről, kialakulásáról baszk gyermekeknél, vizsgálva a családi hátterüket és az iskola befolyását is. Kutatásait doktori disszertációjában összegezte. Garat Bidart a kutatást a franciaországi Baszkföldön végezte, ugyanakkor többször hivatkozik a spanyol Baszkföld kutatóinak eredményeire. A déli Baszkföldön végzett szociológiai és nyelvészeti kutatások egyértelműen azt igazolták, hogy amennyiben a felnőttek, a szülők kétnyelvűek (spanyol-baszk) voltak és a hétköznapi élet során felváltva használták is mindkét nyelvet, gyermekeik is rendelkeztek baszk identitástudattal. A franciaországi kutatás a fejlődépszichológia felől közelíti meg a kérdést. Empirikus kutatásról lévén szó, kérdőíves módszerrel, illetve személyes interjú segítségével próbálta meg a kutató felmérni a franciaországi helyzetet. A populációt különböző korcsoportú, nagycsoportos óvodás és iskolás gyermekek képezték, minden korosztályból 30 fő, összesen 154 6-9 év közötti gyermek. Az iskolások az ikastola, a kétnyelvű állami iskola, illetve a kétnyelvű magániskola tanulóiból kerültek ki, mindhárom iskolatípus képviseltette tehát magát. A felmérés részeredményeit 2008-ban publikálták először.

A kutatás eredményeit a következőképpen lehet összegezni:

- A gyermekeknek kortól függetlenül erősebb a baszk identitásuk, mint a francia.
- Minél többet használják a nyelvet a mindennapokban, annál erősebb az identitástudatuk.
- Minél gyakrabban beszélhetnek a szüleikkel baszkul, annál jobban tudatosul bennük, hogy nyelvük hétköznapi kommunikációra alkalmas nyelv.
- A gyermekek identitástudata a korukkal együtt fejlődik és ezzel együtt fejlődnek kulturális ismereteik is.
- Ugyanakkor a fejlődés kizárólagos, azaz a francia identitástudat csökken, minél erősebb a baszk identitás, annál nagyobb mértékben gyengül a francia, a gyermekek a kettő kombinálására nem képesek. Európai identitástudatuk viszont a korral együtt erősödik.
- Az iskolák közötti „versenyt” az ikastola nyerte, az itt tanulók képességei és identitástudata, nyelvhasználata és kulturális ismeretei a legmagasabb szintűek (Garat Bidart 2008: 1-5).

ÅUTONÓMIA ÉS GAZDASÁG – A BASZK PÉNZÜGYI AUTONÓMIA KÉRDÉSEI

A spanyol Baszkföld autonóm közösség, *Euskadi*, egyike a 17 spanyolországi autonóm területnek. Az első ábrán látható térkép a hét tartományt ábrázolja, ebből a három spanyolországi tartomány lakosainak száma mintegy 2,1 millió fő. A gazda-

sági központ az egy milliő lakosú Bilbao, de komoly turisztikai vonzerővel bír San Sebastian is.

Az 1997-ben alapított franciaországi *L'Institut France-Euskadi* (IFE), amely a spanyol Baszkföld Autonóm Közösséggel együttműködő egyesület, és amelynek célja Baszkföld megismertetése, elfogadtatása Franciaországban, a két ország közötti gazdasági együttműködés elősegítése érdekében is tevékenykedik. 2008-ban megjelentett tanulmányuk érdekes és alig ismert tényekre világított rá az autonómia és a pénzügyi és gazdasági fellendülés és a termelékenység összefüggéseit vizsgálva (IFE 2008).

A spanyolországi régiók közül a Baszkföld gyakorlatilag teljes pénzügyi autonómiát élvez, például ami az adózást illeti, azaz megtarthatja a befolyt adókat, amiből a központi költségvetésbe utal egy bizonyos százalékot. Ez az autonóm közösség saját pénzügyi rendszerrel rendelkezik, amely különbözik annak az államnak a pénzügyi rendszerétől, amelynek része.

Erre a gazdasági autonómiára ráadásul éppen egy olyan időszakban vállalkozott Baszkföld, amikor nagyon súlyos válságban volt. A régió hagyományosan ipari régió, fő bevételi forrása az acélipar volt. A hetvenes évek végétől azonban katasztrofális helyzetbe került az acélipar, a vállalatok nagy része csődbe ment és a munkaerőpiac óriási munkanélküliségi rátát produkált.

Az 1981-ben Madriddal kötött pénzügyi autonómiáról szóló megállapodás éppen ezért volt meglepő, több szempontból is. Először is az önálló finanszírozásra vonatkozó hatókör volt megdöbbentő: Baszkföld szabadon rendelkezik a forrásaival, gyakorlatilag azt csinál velük, amit csak akar. Másodsorban az eredményesség lepte meg a világot: a megfigyelők és gazdasági szakértők nagy része szerint a régió látványos felemelkedése éppen ebből fakadt, vagyis az a tény, hogy a helyi végrehajtó hatalom rendelkezik az összes pénzügyi forrással, a gazdasági fejlődés kulcsa lett.

Az önálló gazdálkodásnak azonban ára van: Baszkföld saját maga teremti elő azokat a forrásokat, amelyeket a szükségleteinek fedezésére fordít, a spanyol államtól semmilyen kompenzációt, támogatást nem várhat és nem is kap. A baszkok mégis vállalták ezt a kockázatot.

AZ „EGYOLDALÚ KOCKÁZAT”

Bár ma a baszk régió valóban Spanyolország leggazdagabb régiójának számít, az 1981-es autonómia elnyerésekor korántsem volt így. A *Concierto Economico* értelmében – így nevezik a megállapodást – 1981. január 9-én arról született egyezmény a spanyol állam és Baszkföld között, hogy az autonóm közösség maga dönt az adókról és szabadon gazdálkodhat ezekkel, a felhasználásába a spanyol állam nem avatkozik bele. Az adókat mind az egyének, mind a vállalatok vonatkozásában Baszkföld vezetése határozza meg és veti ki, az adóalanyok pedig kötelesek azokat megfizetni.

Ezek a bevételek teszik lehetővé azoknak a kiadásoknak a finanszírozását, amelyeket a spanyol állam átruházott az autonóm közösségre: oktatás, egészségügy,

média, gazdasági fejlesztések, agrárium, kultúra, urbanizmus, lakás, közlekedés, turizmus, rendőrség, kulturális örökség stb.

Ez az a bizonyos „egyoldalú kockázat”, amely a *Concierto Economico* fő irányvonalát meghatározza, és amelynek értelmében a régió teljes mértékben, 100 %-ban felelős a közfinanszírozásért.

Ezt a merész lépést egyébként Katalónia annak idején nem merte megtenni. Bár a gazdasági autonómiát Katalóniának is felajánlották, ezt a régió vezetése nem fogadta el. Ahogyan Pedro Luis Uriarte, az egyezmény fő tárgyalója és az 1980-84 közötti baszk kormány pénzügyminisztere mondta:

„A baszkok számára a pénzügyi autonómia hitbéli meggyőződés volt, amennyiben a hit a láthatatlan dolgokban való bizakodást jelenti.” (IFE 2008, 8)

Ténylegesen ez a helyzet a három spanyol baszkföldi tartományban, tehát ez a hatalmi jogkör a tartományok kormányait illeti meg, mindegyik tartomány a saját adója felett rendelkezik, akár személyi jövedelemadóról, akár társasági adóról, örökösödési illetékről, ajándékozási illetékről stb. van szó. A bevételek 90 %-a ezekből az adókból származik, 6 %-a a felvett kölcsönökből, 3 %-a a közösség saját bevétele és csupán 1 %-ot tesz ki az uniós alapoktól, illetve a spanyol államtól érkező utalások. Mindez természetesen nagyon távol áll az uniós központi állami modelltől, amikor a központi hatalom állapítja meg és szedi be az adókat, majd elosztja egy részét. Németországot gyakran emlegetik, mint a nagyfokú önállóság példáját, ahol a tartományok (Länder) valóban rendelkeznek saját forrásokkal, de ezeknek csak 10 %-a származik az általuk kivetett adókból, 70 %-a a szövetségi állammal megosztott adókból származik. Erről a megosztásról viszont szövetségi törvények rendelkeznek, nem a tartomány hozza a törvényeket...

A CUPO, A SZOLIDARITÁS ESZKÖZE

Baszkföld évente hozzájárul a saját bevételeiből a központi, madridi költségvetéshez, ennek célja a régiók közötti különbségek kiegyenlítése, ez az úgynevezett szolidaritási hozzájárulás. Baszkföld 6,24 %-os arányban járul ehhez a pénzügyi kiegyenlítés címén Madrid által kezelt szolidaritási alaphoz, amelyből a tizenhét autonóm közösség részesül. Az alapot az állam kezeli, ami azt is jelenti, hogy amennyiben Madrid megemeli ezt az alapot, akkor Baszkföldnek is többet kell oda befizetnie.

A baszk közvélemény egyértelműen támogatja a pénzügyi autonómiát, amely tehát széles konszenzuson alapul. Mind a közvélemény, mind a média teljes mértékben támogatja ezt a helyzetet. Senki nem akarja megkérdőjelezni, hiszen mindenki elégedett ezzel a rendszerrel.

Amit még különösen értékelnek a helyi lakosok, az a lokális, és emiatt gyors forrásfelhasználás. A baszkok az adójukat abban a tartományban fizetik, ahol élnek, tudván, hogy ebből majd ők maguk, gyermekeik, szüleik is részesülnek a helyi közintézményeken és közellátáson keresztül.

A helyi adminisztráció könnyen elérhető, a kapcsolat az adófizetők és a hivatal között közvetlenebb, emiatt az adók felhasználása is átláthatóbb.

Ennek a gazdag közösségnek a tagjai az egy főre jutó GDP-t tekintve 2007-ben 30.599 euróval számolhattak, szemben a madridiak 29.965 eurós összegével. Ez a szám 30 %-kal magasabb a spanyol átlagnál. A munkanélküliségi ráta pedig 2007-ben 6,8 % volt, ami alacsonyabb a spanyol átlagnál (8,3 %).

Az 1991-es gazdasági válságot követően és annak hatására, a baszk kormány komoly ipari fejlesztésekbe kezdett, amely akkor nagyon merésznek tűnt. A Harvard Egyetem professzorát, Michael Portert kérték fel tanácsadónak és az ő javaslatait követve innovációra és klaszter-alapú gazdaságfejlesztésbe kezdett a kormány. Mivel önállóan dönthettek, olyan fejlesztési prioritásokat tűztek ki célként a baszkok, amelyek később bőven megtérültek. Nem csupán a hagyományos baszk iparágakat fejlesztették, hanem új technológiák bevonásával bővítették az ipar szerkezetét. Baszkföld ma már élen jár az elektrotechnikai iparban, a repüléstechnikai szektorban, amelyet a semmiből hoztak létre, valamint a stratégiai területnek számító biotechnológiában.

Mindennek következtében az Eurostat 2005-ben megjelentetett statisztikája alapján Baszkföld az ipari foglalkoztatottság és az egy főre jutó GDP tekintetében a 4. helyet foglalja el:

3. táblázat: Európa tíz leggazdagabb ipari régiója

Régió	Ipari foglalkoztatottsági ráta (átlag EU25 = 27,7%)	Egy főre jutó GDP (átlag EU27=100)
Lombardia	38,3%	136,5
Bajorország	34,3%	135,6
Vorarlberg	37,4%	134,8
Baszkföld	36%	130,8
Baden-Württemberg	39,2%	128,8
Emilia-Romagna	35,2%	128,1
Felső-Ausztria	33%	122,6
Katalónia	35,6%	122,1
Piemont	36,5%	114,7
Elzász	30,9%	105,4

Forrás: Eurostat - Regional GDP per inhabitant 2005

A két nemzetközi hitelminősítő intézet, a Standard and Poor's és a Moody's a maximális, AAA/stabil besorolást adta Baszkföldnek 2007-ben.

Felmerül a kérdés, vajon az 1981-ben megkötött megállapodás és az autonómia

megfelel-e a közösségi jognak? Erre egyértelmű igen a válasz, hiszen a luxemburgi bíróság főtanácsnoka 2007-ben az európai joggal összeegyeztethetőnek tartotta ezt az autonómiát. 2008-ban ez a döntés jogerőre emelkedett.

Az európai régiók különböző hivatalos delegációi azóta egymásnak adják a kilincset Baszkföldön, a Pireneusok lábánál. Mindenki ennek a modellnek a csodájára jár, azzal a nem titkolt céllal, hogy otthon is megvalósítsa a baszkok vállalkozását. Szicíliától Flandrián át Finnorszáig tanulmányozzák a gazdasági csodát, amelyet ennek a különleges népnek a kitartása, merészsége és makacssága teremtett.

TRODALOM

5ème enquête sociolinguistique. 2011, *Le Gouvernement Basque et l'Office public de la langue basque*. Réflexions sur le Pays Basque Nord: espoir pour la langue basque http://www.mintzaira.fr/fileadmin/documents/Aktualitateak/096_PEN_REFLEXIONS_3_OK.pdf. letöltve: 2020. 10. 21.

Garat Bidart, E. 2008, Le développement de l'identité basque des enfants: influence familiale, influence du contexte scolaire. <http://ha320rg/spip/IMG/pdf/Haritschelarwebpdfhttp://www.euskonews.com/0433zbk/gaia43301fr.html> letöltve: 2020. 10. 21.

Haritschelar, J. 2002, L'identité basque. <http://ha320rg/spip/IMG/pdf/Haritschelarwebpdf> letöltve: 2020. 10. 22.

Héraud, G. 1991, Népek és régiók Európája. *Regio – Kisebbségtudományi Szemle 1991. 2.évf. 2. sz.*

Hódi, S. 1992, A nemzeti identitás zavarai. Forum Könyvkiadó, Újvidék

Institut France-Euskadi 2008, L'autonomie fiscale basque face à la crise espagnole: l'amour du risque d'Euskadi. <http://www.france-euskadi.org/site/templates/euskadiz/UserFiles/File/DPautonomieFiscale.pdf>. letöltve: 2020. 10. 21.

Miklósné Zakar, A. 2010, Autonómia: elmélet és gyakorlat. *Tér és társadalom. XXIV. évf. 2010/3 75-91.old.*

Ortutay, K. 2011, A franciaországi kisebbségi nyelvek a hatalom árnyékában. Gondolat Kiadó, Budapest.

Stohl, G. 1949, A baszkok vércsoport-aránya. <http://www.termeszetvilaga.hu/tv100/tv899/baszk.html> letöltve: 2020. 10. 18.

Tóth, N. 2014, A kisebbségi területi autonómia elmélete és gyakorlata – Nemzetközi jogi és összehasonlító jogi analízis. Nemzetpolitikai Kutatóintézet. L'Harmattan, Budapest.

http://real.mtak.hu/104354/1/A_kisebbségi_területi_autonomia_elmelete_es_gyakorlata.pdfletöltve: 2020. 10.22.

Walter, H. 1994, L'aventure des langues en Occident. Paris, Robert Laffont